

พระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยที่รโหฐานในพระราชสำนัก พระราชปรารภ

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริว่า แต่โบราณมาสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินมิได้เคยต้องทรงกำหนด เขตพระราชฐานบางตอนว่า ที่นั้นๆ เพียงนั้นๆ เป็นที่รโหฐาน คือเป็นที่ซึ่งผู้ใดจะเข้าไปมิได้นอกจากได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาต หรือมีพระราชดำรัสเรียกเข้าไปโดยเฉพาะ ที่มิได้เคยต้องทรงขีดเส้นเช่นนี้ เพราะประการหนึ่ง คนทั่วไปย่อมมีความเกรงกลัวพระราชอาญา ไม่กล้าเข้าไปในพระบรมมหาราชวังโดยพลการตนเองเลย และมีได้เคยคิดหรือฝันไปอย่างอื่น นอกจากว่าพระราชวังย่อมเป็นที่รโหฐานโดยแท้ทั่วทุกแห่ง อีกประการหนึ่ง ข้าราชการยังมีจำนวนน้อยจึงได้รู้ขนบธรรมเนียมและรู้พระราชนิยมอยู่ทั่วกัน เป็นอันไม่มีผู้ใดฝ่าฝืนพระราชนิยมในเรื่องที่รโหฐานนั้นเลย

ต่อมาเกิดมีข้าราชการบางจำพวก ซึ่งมีความคิดความเห็นเป็นอย่างที่ตนเองเข้าใจว่าเป็นอย่างใหม่ สำคัญคิดว่าตนมีวิชาความรู้ดีกว่าบิดามารดา ปู่ย่า ตายายของตน คนจำพวกนี้ดูเหมือนจะเข้าใจไปเสียว่าพระราชวังเป็นสาธารณสถาน คือเป็นที่ใครจะไปจะมาเมื่อใดๆ ก็ได้ตามใจ และโดยความทะเยอทะยานของตนที่จะเสมอหน้ากับคนอื่น เห็นใครเข้าได้ถึงไหนก็จะเข้าไป ถึงบ้าง ฝ่ายสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน โดยทรงพระมหากรุณาแก่ข้าราชการ จึงโปรดเกล้าฯ ให้เข้าเฝ้าได้โดยเสมอหน้ากัน อย่างมากที่สุดที่จะพึงจัดให้เป็นไปได้ แต่ถ้ามัวจะโปรดเกล้าฯ ให้ข้าราชการทุกคนเข้าได้ทุกแห่งไป ก็เป็นการฟั่นเฟือนเหลือเกิน และสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินก็จะไม่ทรงมีเวลาที่จะทรงพระราชสำราญโปรดพระราชหฤทัยได้บ้างเลย จึงต้องมีกำหนดขีดขั้นว่าที่นั้นๆ เพียงนั้นๆ เป็นที่รโหฐานหรือเรียกตามศัพท์ที่เข้าใจกันอยู่โดยมากว่า เป็นข้างในในที่เช่นนี้ ในขั้นต้นมีกำหนดเข้าใจกันอยู่ว่า เฉพาะข้าราชการในพระราชสำนักเท่านั้นจึงจะเข้าไปได้ ครั้นต่อมาข้าราชการมีจำนวนมากขึ้น ความรู้ในขนบธรรมเนียมและพระราชนิยมก็ไม่มีทั่วถึงกัน จึงเกิดมีความเข้าใจผิดไปได้ต่างๆ เช่น เห็นข้าราชการในพระราชสำนักเข้าเฝ้าในที่รโหฐานได้ก็มีจิตริษยา เห็นเป็นว่าพวกข้าราชการเหล่านี้ได้เปรียบตน หากคิดไม่ว่าการที่ข้าราชการในพระราชสำนัก เข้าไปในที่รโหฐานได้นั้นเพราะเขาเป็นผู้มีหน้าที่ เช่นนั้น กลับคิดเห็นไขว่ไขว่ไปต่างๆ เมื่อความคิดเขวกันไปได้เพียงนี้แล้ว ก็ทำให้เกิดระแวงสงสัยพวกข้าราชการในพระราชสำนักอยู่เป็นเนืองนิจ ไซ้แต่เท่านั้น มิหนำซ้ำเมื่อพระเจ้าแผ่นดินมีพระราชดำรัสอนุญาตให้ผู้ใดเข้าเฝ้าได้ ในที่รโหฐานก็พลอยระแวงสงสัยผู้นั้นไปด้วย ที่เป็นไปทั้งนี้ก็เพื่อความทะเยอทะยานแล้ว จึงเลยเป็นเหตุให้ริษยา และคอยมองหาช่องทางที่จะเข้าใกล้ชิด พระองค์บ้างเนืองๆ โดยความเข้าใจผิดเช่นนี้ เมื่อมีอะไรเป็นรูปสมุสหรือสมาคมอันใดขึ้น ถ้าแม้ว่ามีสมเด็จพระเจ้า

แผ่นดินอยู่ในนั้น ก็คงจะไม่พินความรำคาญต่าง ๆ มีข้อสำคัญอยู่เป็นสองสถาน คือ สถานหนึ่งจะมีผู้ที่ทะเยอทะยาน อยากเข้าเป็นสมาชิก โดยความหวังว่าจะได้รับผลประโยชน์ในส่วนตัวอย่างใดอย่างหนึ่ง และถ้าไม่ได้เข้าก็คงจะมีโทมนัสและพุดจาหาความต่าง ๆ อีกสถานหนึ่งจะมีผู้ที่ช่างคิดมาก คิดเห็นการเป็นสลักสำคัญใหญ่โตเกินไปกว่าที่เป็นอยู่จริง เพราะฉะนั้นสโมสรหรือสมาคมที่จะตั้งขึ้นเพื่อบำรุงพระราชสำราญ ก็กลายเป็นเครื่องนำมาซึ่งความรำคาญพระราชหฤทัย

แต่ความจำเป็นในส่วนพระองค์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็มีอยู่บ้าง คือ เมื่อเป็นเวลาที่ว่างพระราชกิจแล้ว ก็ย่อมจะมีพระราชประสงค์ที่ทรงพระสำราญอย่างสามัญชนบ้าง และต้องมีเวลาที่ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้ข้าราชการบางคนได้เข้าเฝ้าบ้างโดยไม่เกี่ยวแก่ทางหน้าที่ราชการ แต่เพื่อมิให้ความเข้าใจผิดเกิดขึ้น เพราะไม่รู้จักความจริงดังกล่าวแล้วข้างต้น จึงทรงพระราชดำริเห็นสมควรประกาศอธิบายประเพณีเดิมให้ทราบไว้ กล่าวคือ กำหนดที่ในพระราชสำนักเป็นที่ระโหฐาน แต่คำว่าระโหฐานนี้ ก็มีคนเข้าใจน้อยลงทุกทีแล้ว เพราะฉะนั้นจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชกฤษฎีกาไว้ดังต่อไปนี้

พระราชกฤษฎีกา

ข้อ 1 ที่ระโหฐาน แปลว่าที่ลับลี้ ที่เงียบ จึงเป็นที่สำราญ และผู้คนไม่พลุกพล่าน

ข้อ 2 พระราชวังทุกแห่ง สวนหลวงหรือที่ดิน ซึ่งนับว่าติดต่อกับพระราชฐาน ให้ถือว่าเป็นที่ระโหฐานทั่วไปถึงวังเจ้านายหรือบ้านข้าราชการ ตลอดจนถึงบ้านราษฎรก็ย่อมเป็นที่ระโหฐานแห่งเจ้าของ

ข้อ 3 เมื่อกำหนดลงว่าพระราชวังและสวนหลวง หรือที่ดินซึ่งนับว่าติดต่อกับพระราชฐาน เป็นที่ระโหฐานทั่วไปเช่นนี้แล้ว ก็ต้องพึงเข้าใจต่อไปว่า บรรดาสถานที่ ตึกกรมทุกสิ่งทุกอย่างล้วนเป็นที่ระโหฐานทุกแห่งไป ไม่ว่าหลังใด แห่งใด ถึงแม้ตึกกรมที่ใช้เป็นที่ทำการของกระทรวงใด กรมใดก็ดี ถ้าอยู่ในเขตพระบรมมหาราชวังแล้วก็ต้องนับว่าเป็นที่ระโหฐานทั้งสิ้น และต้องถือว่ากระทรวงและกรมนั้นๆ มาอาศัยที่ภายในพระราชวัง เพื่อเป็นที่ทำการเท่านั้น จะถือว่าเป็นสาธารณสถานไม่ได้เป็นอันขาด

ข้อ 4 เมื่อพระราชวังและสวนหลวง หรือที่ดินซึ่งนับว่าติดต่อกับพระราชฐานเป็นที่ระโหฐานเช่นนี้แล้ว ก็ต้องพึงเข้าใจว่า การที่ผู้ใดจะเข้า ออกก็ได้แต่ โดยได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงดำรงตำแหน่งเจ้าของบ้านเท่านั้น ผู้ใดจะถือว่าตนมีอำนาจอันชอบธรรมที่จะเดินเข้าออกได้ตามอำเภอใจไม่ได้เป็นอัน

ขาด ต้องเข้าใจว่าจะเดินเข้าออกที่บ้านสามัญชนตามอำเภอใจไม่ได้ฉันใด ก็เข้าออกที่พระราชวังไม่ได้ฉันนั้น

ข้อ 5 ตามที่กล่าวไว้แล้วใน ข้อ 3 ที่ทำการของกระทรวงบางกระทรวง ในเวลานี้ยังตั้งอยู่ภายในเขตกำแพงพระบรมมหาราชวัง ที่ไปตั้งอยู่ เช่นนี้ก็เพราะแต่ที่กระทรวงหนึ่ง ๆ ก็เหมือนส่วนหนึ่ง ๆ แห่งการในพระองค์พระเจ้าแผ่นดิน เจ้ากระทรวงก็เป็นคนใช้ของพระเจ้าแผ่นดิน ซึ่งได้รับมอบให้ดูแลคนใช้อื่น ๆ การงานใด ๆ ก็มาทำอยู่ใกล้ ๆ เพื่อสะดวกแก่พระเจ้าแผ่นดิน ประเพณีอันนี้ใช้กันเรื่อย ๆ มาแต่ระเบียบราชการเปลี่ยนแปลงไปที่ละเล็กละน้อย ข้าราชการมีจำนวนมากขึ้น แต่มีความรู้สึกว่าเป็นข้าพระเจ้าแผ่นดินนั้นน้อยลง จึงเข้าใจผิดไปว่าที่ทำการเป็นสาธารณสถานอันหนึ่ง เลยเหมาเอาพระราชวังเป็นสาธารณสถานไปด้วย ความเข้าใจอันนี้ผิดโดยแท้พระเจ้าแผ่นดินยังทรงมีอำนาจอันชอบธรรมเต็มที่ ๆ จะทรงกำหนดอนุญาตหรือห้ามผู้ใด ๆ มิให้เข้าในพระบรมมหาราชวัง หรือแม้จะทรงห้ามทั่วไปก็ได้ แต่ถ้าแม้จะทรงห้ามเช่นนั้นก็อาจที่จะเป็นทางเสียราชการได้ เพราะฉะนั้นจึงต้องทรงวางเป็นกำหนดไว้ดังนี้ คือ

(ก) ตลอดเวลาที่ทำการของกระทรวงหรือกรมในราชการแผ่นดิน ยังคงต้องตั้งอยู่ในพระบรมมหาราชวัง ให้เสนาบดีกระทรวงวังจัดการผ่อนผันในเรื่องคนเข้าออก เฉพาะในส่วนที่จำเป็นต้องไปทำการในสถานที่นั้น เพื่อมิให้เสียราชการ แต่ว่า

(ข) ต้องให้เป็นที่ยังใจกันชัดเจนว่า ผู้ที่ได้รับผ่อนผันเช่นนี้จะถือว่า เป็นผู้ที่ได้รับพระบรมราชานุญาต หรือว่ามีอำนาจอันชอบธรรมที่จะเข้าออกในพระบรมมหาราชวัง ตอนอื่น ๆ และสวนหลวง หรือที่ดินซึ่งนับว่าติดต่อกับพระราชฐานทั่วไปไม่ได้ คือต้องเข้าใจว่าการที่อนุญาตให้เข้าไปทำการในพระบรมมหาราชวัง ไม่ใช่แปลว่าอนุญาตให้เข้าที่ระโหฐานของพระเจ้าแผ่นดินได้ทั่วไป

ข้อ 6 สถานที่ ดึก เรือน โรงใด ๆ ถึงแม้ว่าดูประหนึ่งว่าเป็นสโมสรสถาน หรือสมาคมก็ดี ถ้าแม้ว่าอยู่ภายในเขตพระราชวังและสวนหลวง หรือที่ดินซึ่งนับว่าติดต่อกับพระราชฐานแล้วต้องพึงเข้าใจว่าเป็นที่ระโหฐานทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นข้าราชการผู้ใด ๆ จะหวังเข้าเป็นสมาชิกใช้สถานที่เช่นนั้น ไม่ได้เป็นอันขาด เว้นเสียแต่จะได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตเป็นพิเศษ เฉพาะบุคคลหรือจะมีพระราชดำรัสให้หาเข้าไปในที่นั้น จึงจะเข้าไปได้ จะถือว่าเหมือนอย่างสมาคมหรือสโมสรอย่างที่ตั้งอยู่นอกเขตพระราชวัง และสวนหลวง หรือที่ดินซึ่งนับว่าติดต่อกับพระราชฐานไม่ได้เป็นอันขาด การที่ข้าราชการในพระราชสำนักหรือนอกพระราชสำนักบางคน จะได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ใช้สถานที่เช่นกล่าวมาแล้วนั้น โดยอาการคล้ายเป็นสโมสร ไม่เป็นพยานว่าใคร ๆ ก็มีอำนาจอันชอบธรรมที่จะใช้สถานที่นั้นได้เท่ากัน เพราะสถานที่อันนั้นอยู่ในที่ระโหฐาน หรือใช้ตามศัพท์สามัญว่า อยู่

ในบ้านโดยแท้ และการที่ผู้ใด ๆ จะเข้าออกในบ้านใดก็แล้วแต่ความพอใจแห่งเจ้าของบ้านเท่านั้น

พระราชกฤษฎีกานี้ ให้เป็นหน้าที่เสนาบดีกระทรวงวัง สมุหราชองครักษ์ และสมุหพระตำรวจ จะรักษาให้เป็นไปโดยเรียบร้อย และถ้าแม้มีผู้ใดเคลือบแคลงสงสัยหรือเข้าใจข้อความผิดเพี้ยนไป ก็ให้เป็นหน้าที่ชี้แจงให้เข้าใจ

:: พระบรมราชโองการดำรัสสั่งตั้งแต่วันที่ 20 มิถุนายน รัตนโกสินทร์ศก 131 เป็นวันที่ 588 ในรัชกาลปัจจุบันนี้

(รก.ร.ศ.131 / - / 106 / 23 มิถุนายน ร.ศ. 131)

:: พระราชกฤษฎีกา ที่รื้อฐานเพิ่มเติม พระพุทธศักราช 2457

มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ เฉพาะเจ้าพระยาธรรมมาธิกรณาธิบดี เสนาบดีกระทรวงวังสั่งว่าตั้งมีเป็นธรรมดา ถ้าประทับในที่รื้อฐาน (อันว่า มิใช่ที่เสด็จออกให้พระบรมวงศานุวงศ์ และข้าทูลละอองธุลีพระบาทเฝ้า ซึ่งมีกำหนดแล้วนั้น) การพิทักษ์รักษาก็เป็นประเพณีที่เจ้าหน้าที่ทั้งปวงจะต้องปฏิบัติให้เป็นระเบียบอันกวาดชั้นยิ่งขึ้นอยู่ทุกเมื่อ บางคราวที่มีพระราชประสงค์เป็นอย่างอื่น ก็พระราชทานโอกาสโดยเฉพาะ แต่บัดนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมิได้ประทับอยู่แต่ในพระบรมมหาราชวังแห่งเดียว มีที่เสด็จแปรพระราชสำนักและประพาส ณ ที่ต่าง ๆ เพื่อทรงพระราชวิจารณ์ตรวจตรากิจการทั้งปวงอันจะเป็นประโยชน์แก่บ้านเมือง ให้ทันแก่สมัย

จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งให้ตราพระราชกฤษฎีกานี้ขึ้นไว้ ให้ต้องด้วยราชประเพณีและพระราชนิยม ให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติให้ถูกต้องด้วยราชประเพณี ที่มีมาแต่โบราณกาล และเพิ่มเติมขึ้นอีกตามเวลาที่ควร

ข้อ 1. ที่รื้อฐาน ซึ่งเรียกว่า ภายในหรือข้างใน ผู้ใด ๆ ไม่ว่าหญิงหรือชาย จะเข้าออกโดยพละตนไม่ได้ ต่อได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว จึงจะเป็นอันเข้าออกได้

ข้อ 2. ที่ใดที่เรียกว่า พระที่นั่งหรือพระตำหนัก หรือพลับพลา หรือที่ประทับ ณ ค่ายหลวง หรือในเรือ หรือในแพ และที่ใด ๆ ก็ดี ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับอยู่ ทั้งนี้ให้เป็นอันเข้าใจว่า เป็นเขตแคบเข้ากว่าใน ข้อ 1. ผู้ใด ๆ ทั้งหญิง และชาย ซึ่งมีใช้เจ้าพนักงานอันประจำตำแหน่ง ซึ่งทรงอนุญาตเป็นผู้ที่ประจำอยู่แล้ว ท่านห้ามมิให้เข้าออกเป็น

อันขาด เว้นไว้แต่ผู้นั้นได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาต โปรดให้เบิกเข้าไป จึงจะเข้าไปได้

ข้อ 3. ให้เจ้าหน้าที่อันประจำตำแหน่งรักษาการมีอำนาจในหน้าที่นี้ ห้ามปรามจับกุม ผู้ที่ฝ่าฝืนพระราชนิมอันนี้ได้ทุกเมื่อ ไม่ว่าบุคคลชนิดใด

ข้อ 4. ให้เสนาบดีกระทรวงวัง เป็นหน้าที่รักษาพระราชกฤษฎีกานี้ ให้เป็นไปจงถูก ถ้วนโดยพระราชนิม และพระราชกฤษฎีกานี้ให้นับเนื่องอยู่ใน กฎมณเฑียรบาลด้วย เหมือนกัน

**:: ประกาศมา ณ วันที่ 25 พฤศจิกายน พระพุทธศักราช 2457 เป็นวันที่ 1476 ใน
รัชกาลปัจจุบันนี้**

(รก.2457 / - / 444 / 29 พฤศจิกายน 2457)